

בעל שמחל על קינויו (סוטה כה)

גליון 375

בדרה כה. איבעיא להו בעל שמחל על קינויו, קינויו מחול או אינו מחול. מי אמרינן בקינוי דבעל תלא רחמנא ובעל הא מחיל ליה לקינויו או דלמא כיון דקני ליה מעיקרא לא מצי מחיל ליה.

ת"ש דאמר ר' יאשיה שלשה דברים סח לי זעירא מאנשי ירושלים בעל שמחל על קינויו קינויו מחול, וזקן ממרא שרצו ב"ד למחול לו מוחלין לו, ובן סורר ומורה שרצו אביו אמו למחול לו מוחלין לו. וכשבאתי אצל חבירי שבדרום, על שנים הודו לי ועל זקן ממרא לא הודו לי, שלא ירבו מחלוקת בישראל. ש"מ בעל שמחל על קינויו קינויו מחול. פליגי בה רב אדא ורבינא. חד אמר קודם סתירה מחול, לאחר סתירה אינו מחול. וחד אמר לאחר סתירה נמי מחול. ומסתברא כמאן דאמר אינו מחול וכו'. ש"מ לאחר סתירה אינו מחול ש"מ.

מבואר בסוגיין דמהני מחילתו של הבעל לבטל את הקינוי, ונחלקו אי מהני גם לאחר סתירה. ומסקנת הגמ' היא דלא מהני אלא לפני סתירה. אבל עכ"פ יש צד בגמ' דגם לאחר סתירה מהני מחילתו.

והקשה רעק"א (שו"ת ח"ב סי' ק) איך מהני לאחר סתירה הא ילפינן לקמן מסוטה דלאחר שנסתרה, ספק כוודאי, והיינו דלאחר קינוי וסתירה דנים אותה כוודאי זינתה, וא"כ מה תועיל מחילתו. והיות וכבר נאסרה איך תעקור המחילה של אח"כ את האיסור שחל.

ותירץ דבהכרח לומר שמחילת הקינוי עוקרת הקינוי למפרע והוי כלא קינא. ובסתירה לבד אינה נאסרת. והוסיף דאין הפשט בספק כוודאי שנפסק שוודאי זינתה במציאות אלא דהתורה אמרה לדון ספק זה כאילו הוא וודאי, והיינו כל זמן ששם ספק עליו אבל כשמחל על הקינוי והוי כלא קינא, אין כאן ספק לדונו כוודאי. מבואר ברעק"א שכדי שהמחילה תועיל לאחר סתירה בעינן למימר שהיא עוקרת את הקינוי למפרע. אמנם בחי' רבנו חיים הלוי (פ"ו יבום וחליצה הי"ט) כתב וז"ל והרי מחילה אינה מפקיעה את הקינוי רק מכאן ולהבא, ומ"מ ניתרת. הרי להדיא דעיקר איסורה הוא רק ע"י הקינוי, וכשנפקע הקינוי ניתרת.

והיינו דע"י קינוי וסתירה אינה נחשבת כוודאי זינתה במציאות (עיי"ש שהאריך לבאר דאין בספק סוטה טומאה כעריות כמו שיש בוודאי סוטה לגבי פטור מחליצה) אלא הוא חידוש דין שמחשיבים אותה שזינתה. אבל זה רק כל זמן שיש קינוי וסתירה, ולכן כשפקע הקינוי, אפי' שהוא רק מכאן ולהבא, פקע האיסור. רעק"א למד שכדי שהמחילה תתיר לאחר סתירה בעינן שייעקר הקינוי למפרע, אחרת היא הרי כבר נאסרה ונקבע דינה שזינתה. ואילו הגר"ח למד דהיות ואין כאן בירור מציאותי אלא חידוש דין שנחשבת כאילו זינתה, אין האיסור קיים אלא כל זמן שיש קינוי וסתירה, וברגע שפקע הקינוי, היא תחזור להיתירה.

והנה באור שמח (פכ"ד אישות הכ"ה) חקר מדוע נאסרת ע"י קינוי וסתירה. ובתחילה כתב דבסתירה לבד, שעברה על איסור יחוד לא הפסידה חזקת היתירה לבעלה אבל אם קינא לה, דגילה הבעל דעתו דקפיד, והיא בכ"ז נסתרה, רגלים לדבר דזינתה עמו (וכתב דלפי"ז בעינן שימחול לפני הסתירה בפניה כי אם לא ידעה שמחל עדין יש רגלים לדבר שזינתה).

ולפי צד זה קשה איך תועיל מחילה לאחר שנסתרה אם כבר יש רגלים לדבר שזינתה, ואיך תועיל מחילה אפי' אם תעקור למפרע, דהא היא בשעת מעשה ידעה שהוא מקפיד ואעפ"כ נסתרה.

אבל אח"כ כתב האו"ש דע"י הקינוי הוי כעין שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, שהוא הודיע שהיא חשודה בעיניו שאם תיסתר עמו תיזנה אתו. ולכן בסתירה עמו נאסרת עליו, והוא מחמת קינויו, שהודיע שמבחינתו אם נסתרה, ודאי זינתה. (ובשאלות דרבי אחאי פר' נשא סי' קכ נקט לשון כזאת, כיון דקני לה שויא עליה איסורא ולא מצי מחיל ליה).

ולפי מהלך זה אפשר לומר שאם מחל ונעקר הקינוי למפרע, חוזרת להיות כבלי קינוי ולכן מותרת לו.

והנה בשו"ת הרשב"א (ח"ד סי' שפג ד"ה כל) כתב דאם קינא לה ונסתרה נאסרה ושוב אין לה היתר עכשיו שאין לנו מי סוטה לבודקה. ואמרינן בריש פ"ק דסוטה דלא לימא איניש לדביתהו בזמן הזה אל תסתרי וכו' דילמא קיי"ל כר' יוסי דאמר קינוי ע"פ עצמו קינוי ומיסתתרא, ונאסרת עליו לעולם, דאלמא דא"א לו למחול ולא לומר אני מסיר מלבבי החשד והקינוי שקנאתי, דאם איתא, אף זה יכול להתירה. ועוד דכל מוחל על קינויו ודאי הכי הוא (שמסיר מלבו כל חשד) דאי בחושד ואומר שעברה עבירה ונטמאה, ליכא מאן דמחיל, וליכא מאן דציית ליה, וקיי"ל כמאן דאמר דלאחר סתירה אינו יכול למחול.

חזינן מדברי הרשב"א שמחילה פ"י שבאמת מוחל לגמרי, שאינו חושד בה כלל, ואינו חושש שנטמאה. ואינו סתם דיבור שמוותר לה.

הרמב"ם פסק (פ"א סוטה ה"ז) בעל שמחל על קינויו קודם שתסתר קינויו מחול וכאילו לא קינא לה אבל לאחר שתסתר אינו יכול למחול. גירשה הרי זה כמי שמחל, ואם החזירה צריך לקנות קינוי אחר.

חידוש זה דגט הוי כמחילה מבואר בירושלמי (פ"ב ה"ו). וצ"ב איך הוי גט כמחילה דאיפה מונח בגט שאינו מקפיד עליה ואינו חושד בה, דאדרבה אם גירשה סימן שלא ניהא ליה בהתנהגותה.

והנה בתוס' סנהדרין פח כתבו (בד"ה קינויו מחול) היינו דוקא קודם שנמחקה המגילה אבל לאחר מיכן אין יכול למחול. והקשה הרש"ש דמבואר בתוס' דרק לאחר שנמחקה המגילה אינו יכול למחול אבל לפני המחיקה למרות שכבר נסתרה מצי מחיל, והרי בסוטה מסקינן (בסוגיין) דלאחר סתירה אינו יכול למחול.

ובאמת דכן מבואר בירושלמי (סנהדרין פ"ח) אלא דקשה אמאי שבקו תוס' הבבלי ונקטו כהירושלמי. וכתוב בספר הערות (להגר"ש"א) דלא פליגי בדינא, דבסוגיין איירי דאינו יכול למחול לאחר שנסתרה וכבר נאסרה עליו אבל שם איירי לגבי חיוב השתייה שעלול להרוג אותה (וכמו בבן סורר וזקן ממרא שהוזכרו שם שמוחלים להם לגבי הא דאין הורגין אותם. ולמרות שהבעל אינו יכול למחול לאחר הסתירה ואשתו אסורה עליו אבל יכול עדיין למחול שלא תשתה, משא"כ לאחר מחיקת המגילה אינו יכול למחול, וחייבת לשותות. וכן כתב במנחת קנאות בסוגיין.

חזינן דבמחילה מונח תרתי, למחול לה כדי שתהא מותרת לו, ולמחול לה שלא תצטרך לשתות. ולפי ביאור זה בתוס' יתכן מצב שהדינים מתחלקים, דלא מצי מחיל כלפי איסורה ומצי מחיל כדי שלא תשתה. ולפי"ז אפשר לומר דהיות ויש שני דינים במחילה, אדרבה נימא דתלויים זה בזה. ולכן במגרש את אשתו היות וכבר לא יוכל להשקותה דהא בעינן והביא האיש את אשתו, אז יש כאן מחילה כלפי השתיה וממילא הוי מחילה גם כלפי איסורה. וזהו דפסק הרמב"ם דאם גירשה ושוב החזירה, צריך לקנא לה שוב. אחרת, גם אם תסתר לא תיאסר עליו על סמך הקינוי שהתבטל. קינוי שאינו מביא לשתיה אינו אוסר.

ואע"פ שב"ד מקנין, והבעל לא יוכל להשקותה ע"פ קינוי זה (לת"ק דר' יוסי) צריכים לומר ששם היא נשואה ובעצם היה שייך להשקותה אלא שכרגע הוא מנוע מלהשקותה ולכן שייך קינוי לאוסרה אבל במגרש שהוא מפקיע ממנה לשתות הוי בזה הפקעה לכל הדין של הקינוי וממילא מותרת לו אם יחזירנה.

אלא דלפי"ז ייצא שיש שני סוגי מחילה. יש מחילה ממש שמוחל ואינו מקפיד ומסיר כל חשד מלבו. ויש סוג נוסף של מחילה שבאופן שמונע ממנה לשתות באופן מוחלט פקע כח הקינוי לגמרי כי הקינוי מביא לאיסורה ולחובת שתייה, ואם נפקע חיוב השתייה פקע גם כלפי איסורה.

אבל בתוס' לכאורה לא ניתן לומר כן, דבתוס' מבואר להפך, דאע"פ דיכול למחול ולמנוע שלא תשתה בכל זאת נשארת אסורה עליו. המחילה מהני שלא תשתה אבל האיסור נשאר.

אלא דיש מקום לחלק דסתם מחילה שלא תשתה לא נחשב כהפקעה גמורה ולכן שם נשארת אסורה למרות שלא תשתה. אבל בגט שמפקיע לגמרי את האפשרות לשתות שם פקע כל כח הקינוי. ויתרה מזאת, שם הרי כבר נסתרה ונאסרה, ומסקנת סוגיין היא דלא מצי למחול ולעקור למפרע ולהתיר מה שכבר נאסרה, ולכן שם גם אם מחל לה ולא תשתה אבל עדיין איסורה נשאר. אבל במגרש לאחר קינוי באופן שלא נסתרה ורק נסתרה לאחר שהחזירה, שם מצינן למימר שהיות והפקיע את כח הקינוי לגבי שתייה, גם איסור לא יחול ע"י קינוי זה.